

УДК 271

К.В. Козар, студ.

ПЕРШОВИТОКИ СПРИЙНЯТТЯ ЖІНКИ ТА ПРОБЛЕМИ ЇЇ РОЗУМІННЯ У ХРИСТІАНСЬКІЙ ТРАДИЦІЇ

У статті здійснюється спроба з'ясування походження християнського розуміння жінок та проблеми його інтерпретації. Доводиться, що загострення експлікації та тлумачення природи жінки у християнстві, її сутності та місця у тогочасному суспільстві, призвело до того, що почався безповоротний процес викривлення першовитоків ставлення до жінки.

Ключові слова: жінка, християнський світогляд, християнство.

У світлі першовитоків сприйняття жінки та проблеми її розуміння у християнській традиції, варто згадати наступні наукові дослідження. Зокрема, Ж. Делюмо, в якому він дає загальну характеристику історії та розвитку розуміння жінки, зокрема, зацікавленість християнської традиції у реалізації антифеміністичних настроїв у суспільстві.

У закордонній критичній літературі також можна виділити дослідження Семенової В., котре засноване на використанні гендерного ракурсу вищезгаданої проблематики. Дослідниця зробила новаторську спробу розглянути зазначену проблему через призму сприйняття жінки в народній культурі. Актуальними також залишаються напрацювання Ж. Мішле, який вбачав у відьмі соціальну бунтарку. К. Гінзбург теж приділив неабияку увагу проблематиці, як і Брайсон і з Бернтом.

Метою даної статті є розкриття першовитоків сприйняття і тлумачення природи жінки у християнській традиції. Реалізації поставленої мети підпорядковане вирішення таких завдань як: виявлення особливостей тлумачення природи жінки у ранньому християнстві; виокремлення причин виникнення першовитоків у розуміння природи і сутності жінки.

Єдине, у чому точно були впевнені християнські теологи – це у тому, що жінка створена за образом і подобою Божою, як і чоловік" [1, 1:27]. Проте, не можна забути і про те, що жінка була звинувачена у гріхопадінні Адама і, відповідно, усього людства. Як говориться у Біблії: "... і Адам не був зведений; але, зведена будши, жінка попала в переступ" [1, 2:15]. Таким чином, ставлення християнського духівництва до природи і сутності жінки, котре містить також і звинувачення у гріховній сутності, призвели до масового негативного сприйняття жінки в цілому. Наприклад, Августин Блаженний ніколи не допускав до свого дому і до своєї трапези жінок, а Святий Тертуліан говорив, що жінка, у першу чергу, винна у смерті Сина Божого. Він же стверджував, що "справжня християнка повинна ненавидіти свою привабливість, бо вона спокушає чоловіків" [4, с. 155].

Однак, варто зазначити той факт, що християнська традиція достатньо ґрунтовно засвоїла той вищезгаданий страх, котрий існував протягом століть стосовно жінки. У XIV-XVII століттях читання Євангеліє грішило неточністю, що також призвело до поширення антифеміністичних поглядів. Насправді, у цих ж текстах, які несуть у собі вчення Христа, йдеться про революційну, для того часу, рівність між чоловіком і жінкою. У цьому сенсі ставлення Ісуса Христа до жінки було новаторським, навіть тим, що приголомшує його учнів. Адже на той час єврейки не були предметом проповідей рабинів, вони не допускалися до храмових обрядів. Христос же навпаки оточував себе жінками, охоче розмовляв з ними, вважав їх особистостями. І це при тому, що вони

були позбавлені будь-якої поваги з боку суспільства. Цих жінок Христос зцілював від злих духів і хвороб: "...Марія, Магдалиною звана, що з неї сім бісів, і Іоанна, дружина Худзи, урядника Іродового, і Сусанна, і багато інших, які служили Йому ім'ям своїм" [1, Лк.1-3].

Ще одним, не менш важливим моментом є те, що у день смерті Ісуса всі його учні (окрім Іоана) – покинули його, однак жінки залишилися вірні йому. Вони першими стали свідками воскресіння Сина Божого – на цьому сходяться усі чотири Євангеліє. Але починаючи зі Святого Павла, Церква насилу з'єднувала теорію з практикою. Тобто йдеться про те, що рівність, проголошена Євангелієм, "не змогла укорінитися у тих країнах, які прийняли і поширювали християнство" [7]. Можливо, так сталося у наслідок їх недостатнього культурного рівня, проте тут думки дослідників розходяться. Однак можна впевнено стверджувати, що саме святий Павло стояв біля витоків двоїстого ставлення до жінки в християнстві, заявивши, що "...немає ні гріха, ні іудея ... ні раба, ні вільної людини, ні чоловіка, ні жінки: тому що всі ви єдині в Ісусі Христі" [2]. Ба більше, він активно сприяв тому, аби жіноча доля зводилася до підпорядкування як у родині, так і у церкві. Павло також часто посилався на другий вірш Створення світу і стверджував, що не чоловік створений для жінки, а жінка для чоловіка. Таким чином утворивши догмат про те, що жінка безумовно має підпорядковуватися чоловіку: "Дружини, коріться своїм чоловікам, як Господу. Тому що чоловік голова дружини, як і Христос глава Церкви, і він же рятує її тіла. Але як Церква кориться Христові, так і дружини своїм чоловікам у всьому" [1, Еф.21 -24].

А думки Августин Блаженного та Іоанна Златоуста у цій проблемі висвітлюють наступне ставлення до жінки – вона повинна смиренно "навчатися у мовчанні" [1, Тим.2:11], "боятися чоловіка" [1, Еф.5:23]. "Симон Петро сказав їм: "Нехай Марія піде від нас, бо жінки недостойні життя" [4, Фм.118]. Повертаючись до Павла і його учнів можна виділити їхні наступні установки стосовно жіночого питання: "Тому жінка повинна мати на голові знака влади над нею, для ангелів" [1, Кор.11:10]. "Жінки ваші в церквах нехай мовчать; бо не дозволено їм говорити, а бути в підпорядкуванні, як і закон говорить" [1, Кор.14:34]. "І не чоловік заради жінки, але жінка заради чоловіка" [1, Кор.11:9]. "Якщо ж вони хочуть навчитися чогось, нехай питають про те вдома у чоловіків своїх; непристойно бо жінці говорити у церкві" [1, Кор.14:36]. "Всякий, хто дивиться на жінку з бажанням, той вже вчинив перелюб з нею в своїм серці" [1, Мт. 5:28]. Середньовічне богослов'я передбачало безсумнівний пріоритет духовного, як того, що сполучає з Богом, перед тілесним, яке маркувалося як вмістилище гріха. Відповідно, єдиним фактом, здатним виправдати існування жінки, на думку Ф. Аквінського, була її діторо-

дна функція, котра дозволяє чоловікові відтворювати себе. Зокрема, він у цьому питанні ще більш категоричний: писав про те, що ніколи не дозволить жінці повчати і керувати чоловіком. Та повертаючись до Святого Павла, потрібно і згадати те, що він неодноразово висловлював свою вдячність жінкам за їх проповідницьку діяльність. Безумовно, ми не можемо його назвати жінко-ненависником, скоріше він висловлював те ставлення до жінок, яке було характерно для його часу. "Тому не здається дивним, що твори перших християнських отців церкви грішили антифемінізмом. Так, звертаючись до жінки, Тертуліан стверджував, що вона повинна завжди перебувати в жалобі, лахмітті і каятися безперестанку, аби спокутати провину за "смерть людського роду" [4, с. 156] Жінка для нього – це ворота диявола, адже вона перша доторкнулася до дерева Сатани і порушила божественний закон. За агресивністю і надлишковим аскетизмом Тертуліана, ймовірно, ховається аналогічний страх та огида перед тим, що жінка може дати життя. У своїй "Моногамії" він з огидою говорить про приступи нудоти під час вагітності; про годування грудьми і сумні зміни жіночої фігури після пологів.

Однак Павло Євдокімов показує інші реалії, наче "у стародавньому Єгипті, а також в Греції жінки мали доступ до вільних професій. Гомер звертається зі зворушливими словами до жінок, що сяють красою і мудрістю. На прекрасну Арете, дружину Алкіноя, все дивляться, "як на Бога". Аспазія Милетська, коханка Перикла, змушує схилитися перед собою найбільших філософів; вона надихає Сократа, а Платон увічнює її в своєму "Бенкеті" в образі Діотіми. Св. Павла, жінка високоосвічена, допомагає блаженному Ієроніму в його працях з перекладу Біблії. Монастирі Англії та Ірландії в VI і VII століттях стають центрами підготовки ерудованих жінок: вони обізнані в богослов'ї, у канонічному праві і пишуть вірші на латині. Св. Гертруда переводить з грецької Святе Письмо" [5, с. 20] Таким чином, ми бачимо критичне двоїсте ставлення до жінки: від ненависті до захоплення; від приниження до возвеличення.

Прикладом приниження та ненависті може служити складений на замовлення Іоанна XXII, і майже забутий в наш час, твір "Про плачі церкви", автором якого був духівник Авіньйонського двору францисканець Альваро Пелайо. Праця була видана в Ульмі в 1474 році, перевидана в Ліоні в 1517 році, і в Венеції в 1560 році. Саме друга частина книги містить перелік жіночих вад і зло-

чинів, котрі складаються із 102 пунктів. Вона повторює всі найгостріші напади на жінок, котрі зібрані у "Молоті відьом", до того ж робить це з посиланнями на Книгу Ісуса, Святого Павла, отців Церкви. Ці посилання були найбільш небезпечними, адже спеціально "виривалися" із контексту. Цим загострювалася їхня антифеміністична спрямованість. Жан Делюмо вважає, що "цю книгу можна розглядати як основне свідчення релігійної влади над жінкою" [3]. І що "безумовно цей заклик до священної війни проти спільниці диявола може бути адекватно зрозумілий лише з урахуванням того історичного часу і особистості його авторів, а саме мандрівних ченців, що поширювали християнство і були стурбовані занепадом Церкви" [3]. Цей францисканець звинувачував фактично усіх жінок. На його думку, у них є чисто жіночі пороки, про які сказано в Писанні: "2. Вона брехлива; 13. Вона сповнена лукавства; все лукавство виходить від неї; 44. Вона балакуча, особливо в церкві; 81. У момент безумства, часто губить своїх дітей; Деякі непоправні ..." [4].

Тому не дивно, що загострення проблеми розуміння та тлумачення природи жінки у християнстві, її сутності та місця у тогочасному суспільстві, призвело до того, що почався безповоротний процес викривлення першовитоків ставлення до жінки. Втілення у життя ідей Ісуса Христа стосовно поваги до усіх, рівності та любові – не знайшли свій відбиток у суворих реаліях тих часів. Підкріплення теологічної основи різними філософськими концепціями "інакшості" і "гріховності" жіночого роду, найяскравіше виявили себе не лише на сторінках демономаній, але і в історичних реаліях.

Список використаних джерел:

1. Библия: Книги Священного Писания Ветхого и Нового Завета. – Брюссель: Жизнь с Богом, 1989. – 2535 с.
2. Глубоковский Н. Н. Послание Галатам // Православная Богословская Энциклопедия. – СПб.: Издание Петроград. Приложение к духовному журналу "Странник", 1903. – Т. 4. – Стб. 30.
3. Гуревич А. Я. Г 95 Средневековый мир: культура безмолвствующего большинства. – М.: Искусство, 1990. – 396 с.
4. Делюмо Ж. Ужасы на Западе : [Исслед. процесса возникновения страха в странах Зап. Европы, XIV-XVII вв. : Пер. с фр.] / М. Голос 1994. – 408 с.
5. Еко, Умберто. Пять эссе на темы этики / Пер. с итал. Е. Костюкович. – СПб.: Симпозиум, 2005. – 160 с. – ISBN 5-89091-210-0.
6. Махов А.Е. HOSTIS ANTIQUUS: Категории и образы средневековой Христианской демонологии. Опыт словаря. – М.: Intrada, 2006, с. 367-374.
7. Свенцицкая И. С. Женщина в раннем христианстве // Женщина в античном мире. – М., 1995.

Надійшла до редакції 15.11.17

К.В. Козар

ПЕРВОИСТОЧНИКИ ВОСПРИЯТИЯ ЖЕНЩИНЫ И ПРОБЛЕМЫ ЕЕ ПОНИМАНИЯ В ХРИСТИАНСКОЙ ТРАДИЦИИ

В статье предпринимается попытка выяснения происхождения христианского понимания женщин и проблемы его интерпретации. Доказывается, что обострение экспликации и толкования природы женщины в христианстве, его сущности и места в тогдашнем обществе, привело к тому, что начался необратимый процесс искривления истоков отношение к женщине.

Ключевые слова: женщина, христианское мировоззрение, христианство.

K.V. Kozar

ORIGINAL SOURCES PERCEPTION OF THE WOMAN AND ISSUES HER UNDERSTANDING IN THE CHRISTIAN TRADITION

The article attempts to clarify the origin of the Christian understanding of women and the problem of its interpretation. It is proved that the exacerbation of explication and interpretation of the nature of women in Christianity, its essence and place in the society of that time, led to the fact that the irreversible process of curving the origins of the attitude towards a woman began.

Keywords: woman, Christian worldview, Christianity.